

TNC

AKTUELLT

Tekniska nomenklaturcentralen
 Box 5243
 102 45 STOCKHOLM
 Tfn 08-24 92 90

Årgång 20(1978):3

UTBILDNING I TERMINOLOGI

Vad är terminologi?
 Vem behöver utbildning i terminologi?
 Vilken nivå av terminologikunnande
 behövs?

Med terminologi förstås dels en samling termer inom ett fackområde, ofta försedda med definitioner och förklaringar, dels också läran om termer. Exempel på det förra är TNCs fackordlistor, men vad avses med läran om termer?

För att kunna göra en ordlista inom ett visst fackområde måste man kartlägga området med avseende på de begrepp som ingår. Begreppen kan motsvara tekniska apparater, maskiner, processer likaväl som material som matas in och produkter som kommer ut som resultat av verksamheten. Begreppen måste ordnas, systematiseras, på ett logiskt sätt så att deras inbördes samband framgår. Genom att utröna vad som är överordnat, sidoordnat eller underordnat kan man få områdets struktur att framträda. Begreppen måste kläs i ord, dvs. ges definitioner som avgränsar dem från varandra. Först därefter kan det egentliga namnskapandet börja, dvs. att ge begreppen sådana namn, termer, som dels motsvarar deras plats i strukturen, dels direkt associerar till den uppställda definitionen.

INNEHÅLL

Utbildning i terminologi.....	1
Nordisk terminologikurs.....	2
Kommunikation mellan nordiska termbanker.....	3
Nomenklaturskapare jubilerar.....	3
På remiss.....	4
Ny ordlista.....	4
Projektarbete.....	5
Termfrågor i urval.....	5

Den terminologiska forskningen har som all annan forskning ökat i omfattning och nya hjälpmedel i form av terminologiska databanker har tillkommit. För att man skall kunna dra nytta av denna forsknings resultat och rätt lära sig använda de nya hjälpmedlen krävs utbildning, en utbildning som måste nå fram till alla dem som påverkar det tekniska nyskapandet eller bidrar till att marknadsföra, dokumentera eller på annat sätt sprida kunskap därom.

Ett terminologivårdande organ som TNC nödgas ofta konstatera att utvecklingen av nya produkter går snabbt, därför att stora resurser sätts in på produktutvecklingen.

Utvecklingen av benämningar däremot, hinner aldrig eller mycket sällan med därför att motsvarande resurser för skapandet av lämpliga termer saknas. När marknadsföringen redan är i gång kommer allmänheten med sina klagomål, men då är det för sent att göra något. En tung reklamapparat har redan slukat många miljoner för att slå in en viss benämning och varje försök i det läget att hitta på ett bättre namn får alltför ringa stöd.

Om benämningar på nya produkter skall kunna bli bättre, dvs. stå i bättre samklang med det svenska språket, krävs insatser i ett mycket tidigare skede, helst samtidigt med att idén om en ny produkt kläcks. Men dit är vägen lång och för att åtminstone ta ett steg på vägen borde alla som bedriver standardisering eller motsvarande arbete inom organisationer, myndigheter eller företag få grundläggande insikter i det terminologiska arbetet.

Därvid skulle dels förmedlas resultat av den terminologiska forskningen som direkt kan tillämpas i det dagliga arbetet, dels ges en introduktion till vad maskinell hantering av terminologiskt material innebär för den rena ordlisteproduktionen och vilket inflytande en stor termbank kommer att få. Vidare skulle språkvården få ge synpunkter på det tekniska språket.

Den dag är nu ganska nära då man redan vid kommittésammanträdet via en bärbar skrivterminal direkt kan få besked om en föreslagen term redan finns belagd inom samma eller annat teknikområde och om definitionen även täcker den avsedda termen. Slut på gissningar och spekulationer och framförallt ett snabbare slut på sammanträdet!

TNC önskar härmed inbjuda intresserade, särskilt sådana verksamma med standardisering inom organisationer och företag, att delta i en kurs om 20 å 30 timmar i terminologi och teknikens språk. Kursen kommer att arrangeras under hösten och bl.a. behandla frågor som

är viktiga och angelägna i det dagliga arbetet. Preliminära anmälningar till denna kurs emottas redan nu, per telefon 08-24 92 90 eller i brev till TNC, Box 5243, 102 45 STOCKHOLM.

NORDISK TERMINOLOGIKURS

Under tiden från den 20 till den 30 juni 1978 avhölls den första nordiska terminologikursen. Plats var kursgården "Rolighed" i Skodsborg, Danmark och arrangör var TNCs danska samarbetspart, Terminologiafdelingen vid Handelshøjskolen i København.

Initiativet till kursen togs från dansk sida vid NORDTERM 1976 och de slutliga planerna fastställdes vid NORDTERM 1978, se TNC-Aktuellt 1976:3 och 1978:1. Terminologiafdelingen har sedan år 1974 bedrivit utbildning i terminologi. Kursen utgick från erfarenheterna från den verksamheten men hämtade lärare från hela Norden, varjämte INFOTERM företrädades av Helmut Felber. Målet var att utveckla och samstämna kunskaper och färdigheter i såväl praktiskt som teoretiskt terminologiarbete hos en krets av yngre, terminologiskt verksamma personer i Norden.

Kursprogrammet upptog en blandning av föreläsningar och grupparbeten. Tyngdpunkten låg under den första veckan på terminologiarbetets principer och organisation, under den andra veckan på ett modellprojekt, där deltagarna fick välja att ägna sig åt ett tekniskt eller ett allmänt ordlistearbete eller att utarbeta en studieplan i terminologilära.

Bland de 24 deltagarna i kursen var grupperna lingvister och bibliotekspersonal särdeles starkt representerade. Ett urvalskriterium hade varit att främst söka få med sådana personer som i sitt dagliga värv förmedlar terminologisk kunskap till andra.

Den svenska kvoten av deltagare fylldes av Lars Algotsson, Kerstin Lorentz och Kjell Aström från TNC samt Gunnar Grahn, Televerket, Per A

Pettérsson, Svenska språknämnden och Hans Rossipal, Stockholms universitet. Från svensk sida deltog som lärare Einar Selander och Erik Sundström, TNC.

Deltagarna uttalade efter genomgången kurs stor tillfredsställelse med uppläggning och genomförande. Som ett önskemål nämndes att en eventuell framtida kurs borde ge ännu mer teoretisk bakgrund, främst inom lingvistik. Speciellt framfördes behov av regler för skrivning av definitioner.

Fullständig dokumentation från kursen kommer att föreligga inom kort och kan då i viss omfattning hållas tillgänglig av TNC.

Ansvar för att vidareföra erfarenheterna från den första nordiska terminologikursen vilar på de nationella medlemmarna i NORDTERM. Inom TNC pågår exempelvis planering av en kurs i terminologi för standardisera, se inledningen av detta nummer. Det är möjligt att TNC för sin del även har den nödvändiga kompetensen att förverkliga en fortsättning på nordiskt plan av den utbildningsverksamhet som nu fått en så god start genom den danska insatsen.

KOMMUNIKATION MELLAN NORDISKA TERMBANKER

I anslutning till Nordisk terminologikurs i Skodsborg i juni 1978 avhölls det andra mötet i NORDTERM Ag 2 Kommunikation mellan nordiska termbanken. Rapport från det första mötet publicerades i TNC-Aktuellt 1978:1.

Samband har upprättats med en europeisk grupp för klassificering inom terminologi. Det är av stort värde för arbetet i NORDTERM Ag 2 att klassificeringsfrågan kan få en lösning utanför projektet och inte onödigtvis försenar detta.

Vidare diskuterades ett utkast till plan för de närmaste årens insatser på

området för kommunikation mellan nordiska termbanker. Metoder diskuterades att minska kostnaderna för sökning i grannländernas termbanker. Från Norge och Sverige rapporterades att arbetet börjat på uppläggning av en experimentell nordisk termbank och på formulering av ett arbetssätt i termbanker.

NOMENKLATURSKAPARE JUBILERAR

Att Carl von Linné gick ur tiden för 200 år sedan har högtidlighållits på olika sätt, inte bara i Sverige utan i hela den vetenskapliga världen. I första hand är det där hans roll som pionjär inom namngivningskonsten, nomenklaturen, som observeras och betonas.

Inte utan motstånd från många samtida forskare införde Linné med stor konsekvens tvåordsnamn för alla då kända växter (ca 7 700 arter) och djur (ca 4 400 arter) Redan mot slutet av 1700-talet hade hans binära nomenklatorsystem vunnit allmän anslutning och senare har genom internationell överenskommelse systemet tagits som utgångspunkt för modern botanisk och zoologisk nomenklatur. För växtvärlden utgör Species Plantarum (2 vol.) 1753 grundvalen. För djurvärldens namn refererar man på motsvarande sätt till ett annat av Linnés storverk, Systema Naturae, vol. 1, 10 utg. 1758. För mer än 12 000 växt- och djurnamn anger förkortningen L. Linnés omfattande roll som egenhändig namngivare, ett arbete desto mer enormt som det förenades med systematisering och beskrivning, mindre känt än andra insatser som syftade till att införa ordning och stadga, t.ex. i den botaniska taxonomin (Philosophia botanica 1751). Han införde också som symboler för manligt och kvinnligt kön de från farmacien hämtade alkemistiska tecknen ♂ (Mars, järn) och ♀ (Venus, koppar).

Mera utomlands än i Sverige har - inte oväntat - Linnés banbrytande insatser på nomenklaturområdet observerats och harangerats. Det berömda Linnean

Society of London hade således i maj månad arrangerat en sammankomst med utflykter, studiebesök och föredrag. Professor William T Stearn, välkänd för sitt klassiska verk *Botanical Latin*, föreläste därvid om Linné som nomenklaturskapare. Han har också medverkat med en ingående skildring av Linnés roll som nomenclator i den av W Blunt utgivna *The Complete Naturalist. A Life of Linnaeus*, London 1971 (föreligger i svensk översättning och med fackgranskning av Gunnar Broberg år 1977).

Den svenska nomenklaturvärlden har anledning att med respekt erinra sig de bestående insatser som Linné utfört med sin systematiska begreppsanalys och konsekventa namngivningsprincip. Det vore i sanning märkligt om inte i nomenklaturskaparens efterföljd en länge efterlängtd biologisk ordlista kunde komma till stånd.

Einar Selander

PÅ REMISS

Textilproduktordlista

En arbetsgrupp inom Svenska Textilforskningsinstitutet, TEFO, har sedan år 1974 varit i färd med att utarbeta en textilproduktordlista som skall ingå i TNCs serie (se TNC-Aktuellt 1974:4). Arbetet har fortlöpande skett i ett nära samarbete med TNC.

Urvalet av termer har koncentrerats till textila produkter, dvs. produkter som marknadsförs, samt termer som berör produkternas egenskaper. Termer som berör enbart intern tillverknings teknik har uteslutits. Totalt har ca 600 termer insamlats och definierats och de fördelas sig inom områdena fiber, garn, dukvaror och egenskaper. Ett antal allmänna termer finns också med.

Nordiska motsvarigheter har tillförts i ett samarbete mellan TNC och de nordiska motsvarigheterna till både TNC och TEFO.

Ordlistan går nu ut på en omfattande remiss till ett fyrtiotal berörda instanser.

NY ORDLISTA

TNC 71 Skogsordlista

En reviderad utgåva av TNCs skogsordlista har kommit. Arbetet på den nya ordlistan har bedrivits sedan år 1975 i en grupp under ordförandeskap av jägmästare Henning Hamilton, Sveriges Skogsvårdsförbund. Sakkunniga har varit professorerna M Fries (Skogsbotanik), B Lekander (Skogszoologi), L Nordström (Skogsskötsel), U Sundberg (Skogsteknik), B Jonsson (Skogsuppskattning), E Stridsberg (Skogsekonomi) och P Nylinder (Virkeslära).

Jämfört med den tidigare utgåvan, TNC 43 från år 1969, har materialet moderniserats och utvidgats på flera punkter. De största ändringarna har träffat avsnitten för skogsteknik, skogsekonomi och virkeslära. Också i andra avsnitt är ändringarna stora, t.ex. inom skogszoologi, jakt och fotogrammetri.

Praktiskt taget hela det omfattande avsnittet för flottning från TNC 43 har utelämnats i TNC 71. Orsaken är givetvis att den tekniska utvecklingen på området inte är sådan att den motiverat en revidering.

Den bredd som skogsordlistan har, och som är unik i TNCs serie, har medfört behov av samstämmning med en lång rad andra arbeten under de drygt två år arbetet pågått. TNC 59 Geoteknisk ordlista, TNC 60 Träbyggnadsordlista, TNC 66 Pappersordlista, TNC 69 Luftbehandlingsordlista samt det pågående arbetet på en geologisk ordlista är de viktigaste föremålen för sådan samstämmning. Termer inom fukt m.m. har avstämts mot svensk standard varjämte viss terminologi för redskap och maskiner kunnat övertas från arbete inom SMS.

Den nya skogsordlistan innehåller

4 570 termer med definitioner samt engelska motsvarigheter. I ett särskilt projekt har TNCs danska samarbetspart, Terminologiafdelingen vid Handelshøjskolen i København, beviljats medel för arbete på danska termer i anslutning till TNC 71, ett arbete som dock kan bli klart först om ungefär ett år.

TNC 71 Skogsordlista är den första publikation i TNCs serie där inte bara själva ordlistedelen och register utan även det redaktionella materialet tagits fram med datorstyrd fotosättning. Fördelarna med detta förfarande är flera. Sidpriset blir lägre än vid konventionell sättning från manus. Den tekniska produktionen blir snabbare. Ändringar i det redaktionella materialet kan utföras enklare och på ett senare stadium.

Ordlistan omfattar 676 sidor. Den är systematiskt uppställd och innehåller många illustrationer samt ett engelskt och ett svenskt alfabetiskt register. Cirkapriset är 120 kr inklusive mervärdesskatt.

PROJEKTARBETE

Arbetarskyddsterminologi

Nordiska ministerrådet har beviljat medel för framtagning i nordisk samverkan av en ordlista för arbetarskydd. Avsikten är att utarbeta en ordlista med ca 600 termer. Systematik, termurval och definitioner skall samstämmas mellan i första hand danska, finska, norska och svenska grupper som arbetar på uppgiften. TNC har anförtratts samordning av insatserna. De första överläggningarna med detta syfte hölls i samband med Nordisk terminologikurs i Sködsborg i juni 1978.

Sammanställande i det nordiska samordningsarbetet är Erik Sundström, TNC. Vidare ingår Bente Kristensen, Terminologiafdelingen vid Handelshøjskolen i København, Bernhard Christiansen, Rådet for teknisk terminologi i Oslo och Heidi Suonuuti, Centralen för teknisk

terminologi i Helsingfors.

FRAN TNCs BIBLIOTEK

Bilagan Nyförvärv i urval utgår tillfälligt ur detta nummer av TNC-Aktuellt.

TERMFRAGOR I URVAL

I sin rådgivande verksamhet, vid granskning av remisser, offentliga utredningar m.m. har TNC uttalat sig i följande termfrågor.

Ställningstagandena är inte alltid slutgiltiga eftersom flera terminologiska problem kan vara förknippade med termen. Ett syfte med publiceringen är att stimulera till synpunkter från läsekretsen.

Först en rättelse från termfrågorna i TNC-Aktuellt 1978:1. Som engelsk motsvarighet till aktion angavs restricted work. Det skall istället vara unrestricted work.

hud

E hide

F

D

obearbetad ytvävnad från djurarter i storlek buffel, ox eller större, t.ex. buffelhud, elefanthud, oxhud. Jfr skinn, läder.

läder

E leather

F cuir m

D Leder n

garvat och bearbetat skinn eller hud, t.ex. i lädersoffa, läderskor

skinn

E skin

F

D

obearbetad ytvävnad från djurarter i storlek get, kalv, katt, räv I dagligt tal används skinn också om garvat skinn, dvs. läder. Detta bör undvikas.

industriell verksamhet

E

F

D

verksamhet för yrkesmässig materiell produktion

kojl

E coil

F

D

spole eller ring av långsträckt formvara, t.ex. kabel. Verbet till kojla är kojla. Tidigare

TNC-rekommendation angav endast ring och ringla.

legotillverkning

E contract manufacture

F

D Vertragsarbete utnyttjande av lejd tillverkningskapacitet, t.ex. produktion i hyrda maskiner

blindnitning

E blind riveting

nitning där man bara behöver arbeta från en sida

initiering (datateknik)

E initialization

tilldelande av vissa värden eller lägen till data-areor, flaggor, vippor m.m. i början av ett datorprogram

ankarslut (byggnadsteknik)

E anchor(-age)

F

D Anker, Zuganker m i fasad synlig anordning avsedd att uppta och fördela dragkraft från ankarjärn

staplingsmaskin

E stacker

F empileuse

D Stapler m

anordning för att lyfta och stapla varor

gaffeltruck

E fork truck, forklift truck

F chariot a fourche

D Gabelstapler

motordrivet fordon försedd med gaffelformig lyftanordning

brukstidsförlängning

E product life extension

förlängning av produkts livslängd (genom planerat underhåll etc.)

isolationsskål, rörisolationsskål

E

formvara avsedd för isolation av rörledningar, vanligen utförd som två rörhalvor

tribologi

E tribology

läran om (friktion mellan) ytor i

rörelse mot varandra

genomräckningsskåp (inom sjukvård)

E

förvaringsenhet mellan patientrum och korridor med luckor åt båda håll

LNG, kondenserad naturgas

E liquefied natural gas

naturgas som kondenserats till vätska (TNC 48)

stävräcke, pulpit

E pulpit

räcke på (nöjes-)båt i allmänhet, även främre räcke

rullbräde

E skate board

I monopattino

lekredskap bestående av särskilt utformad fotplatta med två rullpar

rullpar

E truck

vridbart infäst hjulsats för rullbräde

kick

E kick

uppåtböjd bakre del av rullbräde

snurrskiva, balldisk

E "frisbee"

tallriksformat lekredskap som genom utnyttjande av luftkuddeprincipen "svävar" mellan kastare och mottagare

Juli 1978